

РОЗВИТОК ЕКОНОМІК СВІТУ НА ЗАСАДАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Череп А.В., Денисенко А.А.

*Запорізький національний університет,
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

anastasiadenysenko1@gmail.com

Ключові слова:

світовий розвиток, макроекономіка, національна економіка, грошово-кредитна політика, бюджетно-податкова політика, наукомістка економіка, технологічна модернізація, логістична інфраструктура, ринок праці.

Висвітлено основні досягнення та ключові завдання продуктивного розвитку економіки світу, зокрема розглянуто приклад розвитку Казахстану в порівнянні з Україною. Обґрунтовано основні напрями і заходи щодо забезпечення макроекономічної стабілізації, по вдосконаленню грошово-кредитної і бюджетно-податкової політики держав. Розкрито основні перспективи розвитку світової економіки. Показано основні проблеми й можливості становлення наукоємної економіки в Казахстані й Україні. Відображено напрями та заходи по створенню нової Євразійської логістичної інфраструктури як бази розширення можливостей транзитного потенціалу сучасних країн. Запропоновано заходи щодо модернізації ринку праці як головного пріоритету формування наукомісткої економіки держави. Успішна реалізація структурних економічних реформ – це, як відомо, необхідна умова для досягнення більш стійкого та інклюзивного економічного зростання в майбутньому. Доведено, що поточні структурні та інституційні економічні реформи повинні бути спрямовані на перехід від існуючої моделі економічного зростання, яка орієнтована на нафту (це загалом стосується Казахстану), і провідну роль у якій відіграє державний сектор, до моделі, що сприяє розвитку активного, сучасного та інноваційного сектора, шляхом зменшення ролі держави в сучасній економіці. Здійснено аналіз показника ВВП, що становить дослідження соціально-економічного розвитку країни. Аналіз його динаміки в Україні, в поєднанні з іншими макроекономічними показниками, дає підстави зробити обґрунтовані висновки, що вітчизняна економіка перебуває в стадії глибокої кризи, яка супроводжується стагфляцією.

DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF THE WORLD ON THE BASIS OF MODERNIZATION AND SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL PROGRESS

Cherep A.V., Denysenko A.A.

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69000, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66*

Key words:

world development, macroeconomics, national economy, monetary policy, fiscal policy, science-intensive economy, technological modernization, logistic infrastructure, labor market.

The article highlights the main achievements and key problems of productive development of the world economy, in particular, the example of development of Kazakhstan in comparison with Ukraine is considered. The main directions and measures for ensuring macroeconomic stabilization, improvement of monetary and fiscal and tax policy of the states are substantiated. The main perspectives of the development of the world economy are outlined. The basic problems and possibilities of becoming a science-intensive economy in Kazakhstan and Ukraine are shown. Directions and measures for creating a new Eurasian logistics infrastructure as a basis for expanding the transit potential of modern countries are shown. The paper proposes measures to modernize the labor market as the main priority of the formation of a science-intensive economy of the state. Successful implementation of structural economic reforms is, as is known, a prerequisite for achieving more sustainable and inclusive economic growth in the future. The article argues that current structural and institutional economic reforms should be aimed at shifting from the existing oil-based economic growth model (which generally applies to Kazakhstan) and the leading role played by the public sector in a model that promotes the development of an active, modern and innovative sector, by reducing the role of the state in the modern economy. An analysis of the GDP projection, which represents the study of the country's socio-temporal development, was carried out. The analysis and dynamics in Ukraine, in combination with other macroeconomic issues, gives grounds for finding reasonable grounds for asserting that domestic economics is in the midst of a deep-seated crisis, which is characterized by stagflation.

Постановка проблеми

Економічна теорія припускає, що ринкова економіка сама визначає засоби зближення країн через переміщення капіталовкладень слідом за більш вигідними умовами їх вкладення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз літератури дає нам всі підстави говорити про те, що розвиток економік світу на засадах модернізації та НТП достатньо широко досліджується науковцями та економістами. У роботі досліджено публікації таких авторів: Ю. А. Шабанова [2], С.І. Лозинська [4], А.А. Брояка [7]. Проаналізувавши дослідження різних авторів та точок зору на цю тему, з'ясовано, що розвиток економік Казахстану та України є вельми схожим у часовому просторі та цікавим для розгляду з точки зору ефективного розвитку для України.

Формулювання цілей

Мета статті – дослідження розвитку економік світу на засадах модернізації та НТП, а саме на прикладі Казахстану та України.

Виклад основного матеріалу дослідження

У 1992-2016 роках світовий ВВП за ПКС виріс у 2,3 разу, а на душу населення – на 70%. Результати проведеного аналізу також свідчать про деяке посилення рівномірності економічної динаміки у світі взагалі. Однак радикально проблему бідності вирішити не вдалося, і зближення кластерів в абсолютному вимірі не відбулося. Фінансові та ділові кризи, пастки середнього рівня розвитку, нафтові й валютні шоки серйозно перешкоджають розвитку і вирівнюванню ступенів розвитку між країнами.

У цьому контексті не розглядається соціальна нерівність в межах країн світу. Однак варто сказати, що при зростанні економіки країни збільшення добробуту окремих соціальних шарів не відбувається рівномірно і пропорційно росту країн. Зокрема, заможні верстви суспільства отримують високу частку доходу, яка мало змінюється при зростанні. Це часто призводить до збереження або збільшення внутрішньодержавної соціальної нерівності. У середині країн нерівність має також досить стійкий характер [1].

Початок ХХІ століття став періодом стабільного зростання для багатьох країн і для світової економіки взагалі. Випереджаючі темпи зростання дозволили ряду країн, що розвиваються, на чолі з Китаєм та Індією істотно поліпшити своє економічне становище. Під час «великої рецесії» 2009 року падіння ВВП (за ПКС) розвинених країн досягло 3,4%, а зростання ВВП економік, що розвиваються,

різко сповільнилося до 2,8% (із 5,8% у 2008 році). Після кризи темпи зростання економік обох груп країн знизилися. Це пояснюється уповільненням зростання в ключових країнах: темпи приросту в Китаї скоротилися з 10,6% у 2010 році до 6,8% у 2017 році, в Індії – з 10,3% до 6,7%, в ЄС – з 2,5% до 2,1%. Темп приросту (ВВП за ПКС) світової економіки у 2017 році залишився приблизно на рівні 2016 року і склав 3,6% (економічне зростання в розвинених країнах дорівнював 2,2%, а в країнах, що розвиваються, – 4,4%). У середньостроковій перспективі очікується деяке прискорення зростання світової економіки до 3,8% у 2021-2022 роках за рахунок країн, що розвиваються (особливо Індії, країн АСЕАН, Близького Сходу і Латинської Америки), темпи приросту ВВП яких з 2020 року можуть перевищити 5%.

Експерти Міжнародного валютного фонду (МВФ) прогнозують, що зростання світової економіки після 2019 року сповільниться. Зокрема, йдеться про старіння населення в розвинених країнах, яке веде до скорочення пропозиції робочої сили. У результаті розвинені економіки не зможуть рости такими самими темпами, як це було до кризи 2007-2009 років. Стосовно країн, що розвиваються, наприклад, найбільша з них – Китай, зіткнулися з проблемою розвитку економіки в нових умовах. Йдеться про уповільнення темпів зростання ВВП, який там становить уже менше 7%. При цьому в останні місяці на порядку денному постало питання торговельної війни між великими партнерами: США і КНР. У США наростають протекціоністські настрої, які загрожують окремим галузям китайської промисловості. Останнє в результаті може вплинути на темпи зростання економіки КНР.

У зв'язку з цим варто зазначити, що в Китаї розуміють існуючі ризики. КНР планомірно веде політику по розширенню активності на внутрішньому ринку, через те, що: китайці все більше набирають апетит у купівлі предметів розкоші та інших товарів, а сам китайський турист вже став туристом номер один – бажаним клієнтом у багатьох країнах. До речі, саме з останнім пов'язана казахстанська ініціатива щодо залучення транзитних китайських та індійських туристів. Останні можуть відвідувати Казахстан без візи протягом 72 годин при польотах казахстанським авіаперевізником через нашу республіку. При цьому уповільнення китайської економіки вдарить взагалі по обсягам міжнародної торгівлі. Принаймні, так вважають експерти Світового банку в опублікованому раніше звіті «Перспективи глобальної економіки».

Тренди найбільших світових економік у 2018 році відображено в табл. 1:

Таблиця 1 – Тренди найбільших світових економік у 2018 році [2]

1. США:	2. Зона євро:	3. Китай:
Очікування прискорення економічного зростання: + збільшення експорту + зростання інвестицій в основний капітал + зростання роздрібно торгівлі – уповільнення темпів зростання промвиробництва – очікування жорсткості монетарної політики	Уповільнення темпів зростання економіки: + продовження зростання споживання домогосподарств + стійке поліпшення ситуації на ринку праці – підтримування стабільно жорстких умов кредитування – збереження низьких темпів зростання цін – уповільнення темпів зростання промвиробництва	Вихід економіки з перегріву, пошук нових умов збалансованості при цільових темпах зростання: + зростання роздрібно торгівлі + збільшення золотовалютних резервів + зростання обсягів кредитування – уповільнення динаміки промвиробництва – зниження експорту

Є й інші ризики – екологічні. Саме вони, на думку експертів Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), є найнебезпечнішим глобальним викликом 2018 року. Зокрема, йдеться про можливий провал зусиль щодо пом'якшення та адаптації змін клімату і спровокованих людиною природних катастрофах.

За оцінками ООН, до середини століття сім мільярдів людей будуть жити в містах. Настає ера мегаполісів, і цей процес триватиме. До речі, в Казахстані це вже відбувається. До розвалу СРСР в республіці було всього одне місто з мільйонним населенням. Зараз у Казахстані вже три міста-мільйонники: Алмати, Астана і Шимкент. Крім того, в число найбільших агломерацій прагне Актобе, де чисельність населення наблизилася до 500 тис. Це впливає на економіку цих регіонів, стимулюючи міграційні процеси, будівництво житлових і адміністративних будівель, інші процеси.

У зв'язку з цим Нурсултан Назарбаєв пропонує сучасним казахам бути готовими протягом життя опанувати кілька професій і дотримуватися принципу здобуття безперервної освіти.

В умовах такої турбулентності Казахстан має намір переміститися з 57-го рядка на 45-й рейтингу глобального індексу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (ДВК ВЕФ) за підсумками 2018 року.

У Світовому банку зазначають, що Казахстан перейшов із категорії країн із доходом, нижчим за середній, до категорії країн із доходом вищим за

середній рівень менш ніж за два десятиліття. Республіка увійшла до групи країн з доходом, вищим за середній рівень, у 2006 році. Із 2002 року показник ВВП на душу населення виріс в шість разів і різко знизилася масштаби бідності, що свідчить про значний прогрес країни в досягненні індикатора Світового банку щодо підвищення загального добробуту [3].

Цікавим є те, що Казахстан відзначив незалежність, як і Україна. Для нашої країни та для Казахстану періодом становлення держави в період незалежності був період економічних реформ. За короткий час Україна та Казахстан змогли подолати ряд криз різного характеру. Зважена, поступальна і поетапно реалізована економічна політика дозволила значно підвищити рівень і поліпшити якість життя населення країни, забезпечити економічне зростання й фінансову стабільність, створити умови для залучення інвестицій для індустріально інноваційного розвитку.

За період незалежності з 1993 по 2015 рік валовий внутрішній продукт (ВВП) Казахстану виріс у 16,1 разу (з 11,4 до 183,8 млрд дол. США), ВВП країни виріс у 2,2 разу. Тільки за останні 10 років (2005-2015 рр.) економіка Казахстану зросла в 1,7 разу.

Виходячи із даних таблиці 2, номінальний ВВП в Україні за останні шість років збільшувався, що, насамперед, зумовлено підвищенням середнього рівня цін.

Таблиця 2 – Номінальний ВВП України з 2002 по 2017 р. з розрахунку на одну особу населення

Роки	грн.			дол. США			Населення (тис.)
2002	4681,9			879,0			48230
2003	5591,5	909.5	19.4%	1048,5	169.6	19.3%	47813
2004	7272,9	1681.5	30.1%	1367,4	318.8	30.4%	47452
2005	9371,6	2098.7	28.9%	1828,7	461.4	33.7%	47105
2006	11630,2	2258.6	24.1%	2303,0	474.3	25.9%	46788
2007	15496,5	3866.2	33.2%	3068,6	765.6	33.2%	46509
2008	20494,9	4998.4	32.3%	3891,0	822.4	26.8%	46258
2009	19832,3	-662.5	-3.2%	2545,5	-1345.6	-34.6%	46053
2010	23600,4	3768.1	19.0%	2974,0	428.5	16.8%	45871
2011	28813,9	5213.4	22.1%	3570,8	596.8	20.1%	45693
2012	30912,5	2098.6	7.3%	3856,8	286.1	8.0%	45577
2013	31988,7	1076.2	3.5%	4030,3	173.5	4.5%	45483
2014	35834,0	3845.3	12.0%	3014,6	-1015.7	-25.2%	43722
2015	46210,2	10376.1	29.0%	2115,4	-899.2	-29.8%	42836
2016	55853,5	9643.3	20.9%	2185,9	70.5	3.3%	42668
2017	70224,3	14370.8	25.7%				42477

Чисельність населення взято в середньому за рік

Джерело: складено на основі: [5]

ВВП на душу населення є одним із найбільш точних способів оцінки економічного розвитку держави. Останній звіт Index of Economic Freedom міжнародної організації The Heritage Foundation містить показники обсягів ВВП та ВВП на душу населення (за ПКС). У 2017 році цей показник в Україні становив 2205 \$, порівняно з провідними

країнами світу ВВП України значно відстає та розміщує нашу державу на 133-й позиції серед 187 країн світу за якими було проведено дослідження (рис.1) [8]. Найменший показник серед розглянутих країн за даними МВФ продемонстрували Будунді, Малаві та Мадагаскар.

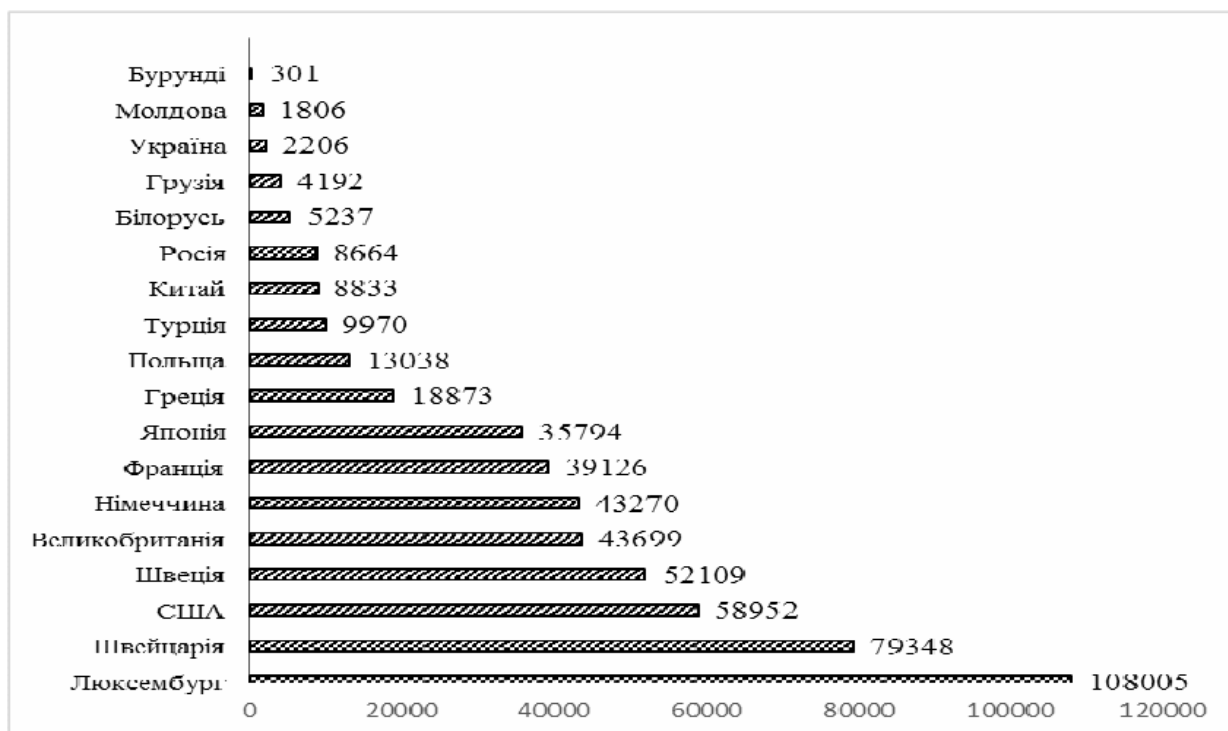

Рис. 1. ВВП на душу населення в різних країнах світу, 2017 рік, в \$ [8]

Згідно з даними соціологічної групи «Рейтинг», 83% опитаних вважають, що їм не вистачає грошей, які вони заробляють, абсолютна більшість наших співвітчизників вважає себе бідними. За даними ООН, в Україні за межею бідності живе 60% населення. А за версією американського видання Bloomberg, Україна у 2017 р. залишається в десятці бідних країн світу (7-ме місце) [9]. Показник ВВП України порівняно з сусідніми країнами за даними Міжнародного валютного фонду 2016 року значно відстає. Порівняно з Україною рівень ВВП країн СНГ значно вищий, як і країн Європейського Союзу. Міжнародне рейтингове агентство Moody's прогнозує, що в Україні ВВП на душу населення залишатиметься найменшим серед країн СНД у 2017-2018 роках. Абсолютний рівень ВВП в Україні дуже низький. Якщо курс долара не зміниться, то ВВП через кілька років підвищиться до 3 тис. \$, ще через 3-4 роки – до 4 тис. \$. (в 2008 році номінальний ВВП у доларах був близько 8 тис. \$, а в 2013 році – близько 4 тис. \$, зараз 2 тис. \$). У проєкті бюджету України на 2018 рік влада заклала ріст ВВП на рівні 3 %. При цьому агентство Fitch Ratings розраховує на ріст 3,2 % в 2019 році. Всесвітній банк залишив незмінним прогноз по зростанню ВВП України у 2018-2020 роках. ВВП України виросте на 3,5 % у 2018 році і на 4 % – у 2019 і 2020 роках [10].

Натомість, одним із важливих пріоритетів сучасного економічного розвитку Казахстану є створення нової

Євразійської логістичної інфраструктури як бази розширення можливостей транзитного потенціалу країни. Україні цей досвід варто взяти до уваги. У Казахстані у 2015 році була розроблена і успішно реалізується програма інфраструктурного розвитку країни «Нұрли Жол», завдяки якій за останні роки обсяги вантажоперевезень зростали досить високими темпами, у середньому темп зростання становив 18,5%, за винятком 2015 року, коли перевезення впали на 0,4%. Переважна частина перевезень (85%) виконується автомобільним транспортом. На далекі відстані популярним видом транспорту при транспортуванні вантажів є залізничний (49% від загального обсягу) і трубопровідний транспорт (21%), що переважно пов'язане в більшому ступені з масовими поставками сировинних вантажів.

Новий курс економічної політики Казахстану, орієнтований на індустріально-інноваційний розвиток в умовах глобальних викликів, вимагає вдосконалення системи підготовки кваліфікованих кадрів, здатної забезпечити трудовими ресурсами пріоритети розвитку національної економіки. Для цього слід вирішити такі питання:

- прогнозування потреби в кадрах на середньострокову і довгострокову перспективу;
- формування моделі безперервної освіти, що включає взаємопов'язану систему технічної і професійної, інженерно-технічної та додаткової професійної освіти;

- розробка механізмів взаємодії держави і бізнесу для залучення фахівців у пріоритетні сектори економіки;
- розробка механізмів збільшення фінансування науки і системи вищої освіти для максимального збільшення підготовки конкурентоспроможних вітчизняних кадрів вищої кваліфікації;
- розробка заходів щодо модернізації системи вищої освіти для підвищення якості освітніх послуг і їх доступності для всіх верств населення;
- стимулювання створення бізнес-інкубаторів та малих інноваційних підприємств, технопарків;
- упровадження сучасних освітніх стандартів, уніфікація казахстанської освітньої системи і розробка механізмів ефективної взаємодії зі споживачами освітніх послуг;
- розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) при підготовці кадрів для інноваційних галузей економіки.

Отже, перераховані заходи уможливають прорив у підвищенні глобальної конкурентоспроможності економіки будь-якої країни. Україні варто розглядати ці питання досконало та вирішувати на державному рівні.

Висновки

В Україні загальний стан бюджету може поступово поліпшуватися на тлі зусиль по консолідації в податково-бюджетній сфері. Ризики того, що економічні перспективи будуть гіршим, включають: можливе ослаблення зовнішнього середовища (на тлі зростаючого геополітичного напруження), загострення проблем у банківському секторі, нездатність Уряду реалізувати необхідні структурні реформи. У Казахстані також існує ймовірність поліпшення ситуації у зв'язку зі зростанням цін на нафту, особливо в короткостроковій перспективі, на тлі недавнього відновлення економічних санкцій США проти Ірану.

Література

1. Нерівномірність розвитку країн світу. Бюлетень про поточні тенденції світової економіки березень 2018. URL: <http://ac.gov.ru/files/publication/a/16423.pdf> (дата звернення - 15.12.2018 р.)
2. Шабанова Ю. Тренды развития крупнейших экономик мира. Центр макроэкономического анализа и краткосрочного прогнозирования. №2 (56) за 2018 г. URL: http://www.forecast.ru/_ARCHIVE/Analytics/WORLD_LEADS/2018/World_trends_march_2018.pdf (дата звернення - 15.12.2018 р.)
3. Казахстан в мире единой экономики. URL: <https://expertonline.kz/a15566/> (дата звернення - 15.12.2018 р.)
4. Лозинська С. І. Сутність і роль ВВП для економічного зростання . Торгівля, комерція, підприємництво. 2011. Вип. 12. С. 49 – 52.
5. Валовой внутренний продукт. Минфин – всё о финансах: новости, курсы валют, банки. URL: www.minfin.com.ua/economy/gdp/ (дата звернення - 15.12.2018 р.)
6. S&P оновило прогноз ВВП України на 2017-2018 роки. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/s-p-obnovilo-prognoz-vvp-ukrainy-2017-2018-1510569319.html> (дата звернення - 16.12.2018 р.)
7. Брояка А.А. Макроекономічні показники як індикатори соціально-економічного розвитку країни. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та управління в Україні та світі: збірн. тез допов. Міжн.наук.-практ.конф., 2017. Полтава: ЦФЕНД. С. 34- 36.
8. Рейтинг країн за ВВП на душу населення у 2017. URL: <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-na-dushu-naseleniya-2017> (дата звернення - 16.12.2018 р.)
9. Уровень жизни. URL: http://vybor.ua/topics/uroven_jizni.html?yclid=953633250901475&gclid=EAIaIQobChMIwp2qyrzX2AIVlx0YCh1BJADLEAMYASAAEgLgs_D_BwE (дата звернення - 15.12.2018 р.)
10. Всемирный банк прогнозирует рост ВВП Украины в 2018–2020 годах. URL: <http://gordonua.com/news/money/vsemirnyy-bank-prognoziruuet-rost-vvp-ukrainy-v-2018-2020-godu226349.html> (дата звернення - 16.12.2018 р.)